

HERCEGBOSANSKI VLASTODRŠCI KAO DA SLIJEDE ODNAROĐENU POLITIKU VLADAJUĆIH U DRŽAVI HRVATSKOJ

O radu općinskih povjerenstava za obilježavanje i uređivanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata i poraća

► Piše: Darko Juka

Nijedno novo općinsko povjerenstvo za uređivanje i obilježavanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata i poraća u proteklomu polugodišnjem razdoblju nije ustrojeno. Vlasti su, kako mjesne, tako i one na najvišim razinama, i nadalje previše tihe čime opravdavaju sumnju puka da se i u Herceg Bosni slijedi odnarođeno ponašanje državnih prvaka u Hrvatskoj. Dio postojećih povjerenstava (i nadalje postoje samo ona u Busovači, Čitluku, Ljubuškom, Neumu, Posušju i u Širokomu Brijegu) nastavlja raditi u granicama svojih mogućnosti, ali dio ni toliko.

U Ljubuškomu je i dalje vrlo aktivno. Naime, u siječnju su na Tomića njivi otkrivene kosti ubijenoga fra Martina Sopte zajedno s još 27 ostataka hrvatskih mučenika. Iz Neuma najavljuju postavljanje spomenobilježja na otkrivena grobišta, a u čitlučkomu je Podadrežnju svetom misom i prigodnim polaganjem vijenaca odana počast mučenictvu petorice hrvatskih časnika i dočasnika iz Drugoga svjetskog rata.

Širokobriješko povjerenstvo učinilo je, pak, izvanredan pothvat hrabro rasvijetlivši desetljećima čuvanu tajnu o stvarnim žrtvama koje su ležale podno tzv. kamenog cvijeta, usred te stare hrvatske općine kojoj se nastojalo zatrijeti i ime. Dirnuvši u osinjak, izazvali su val nezadovoljstva kod neistomišljenika, a time je postignuto ono najbitnije, odnosno nadaleko se konačno čulo

za priču koje su one mučeničke kosti dugo željele ispričati i konačno počivati u miru Gospodnjemu. Također, izrazito je bitno postignuće što su ove godine općinske vlasti u Širokomu Brijegu 7. veljače, dan kada su komunističke postrojbe mučki ubile dvanaest širokobrijeških franjevaca, proglasile *Danom sjećanja na pobijene franjevce i puk*. Taj bi primjer obvezno morale slijediti i druge općine, a u prvomu redu Grad Mostar, napose jer tamo još ima onih koji 14. veljače, dan zločina, dan mučeništva i pokolja, sramotno nazivaju danom oslobođenja.

U Širokomu je Brijegu, nakon pripadajuće procesije, a pod svetom misom 7. veljače, tadanji provincijal hercegovačkih franjevaca dr. fra Ivan Sesar kazao da je Katolička crkva na ovim prostorima »jačala kroz stoljeća poglavito mučeničkom krvlju svojih sinova«, a vicepostulator postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« fra Miljenko Stojić obznanio je da su uvjereni u otkriće još jedne jame, one u Grabovoj Drazi, u kojoj su posmrtni ostatci dvojice ubijenih hercegovačkih franjevaca, onih iz Izbična. Najavio je da će ju pokušati istražiti, jednako kao i jamu s tijelima šezdesetak ubijenih u Biokovu, među kojima je navodno i skupina hercegovačkih franjevaca.

Na žalost, pozitivne reakcije vlastodržaca više su iznimkom no pravilom pa i predsjednik Hrvatskoga intelektualnog zbora u BiH dr. sc.

Mile Lasić u prigodi promidžbe knjige *Svjedočanstva o stradanjima Hrvata* autora fra Mate Tadića i Želimira Crnogorca u Širokomu Brijegu ističe da je trebalo više od 20 godina za objavu te knjige i da činjenica o premalenu broju takovih djela jasno svjedoči o nebrizi državnih institucija za izradbu hrvatskoga žrtvoslova i za odavanje zaslužene počasti umrlima za svoju vjeru i za svoj narod. Istom je prigodom povjesničar dr. sc. Josip Jurčević ocijenio da značajnije istraživačke projekte na tom području izravno ometaju aktualne vlasti u Hrvatskoj. »Na ozemlju bivše Jugoslavije zasad je zabilježeno više od 1.700 grobišta, nastalih nakon Drugoga svjetskoga rata, od čega ih je u Republici Hrvatskoj 850, a u BiH oko stotinu«, kazao je Jurčević. Na javnoj vukovarskoj tribini nazivlja *U potrazi za istinom* čulo se da su predstavnici Počasnoga bleiburškog voda i članovi Udruge »Hrvatski križni put« predali predsjedniku Povjerenstva za hrvatski žrtvoslov biskupu Mili Bogoviću sve podatke negdanjega državnog Povjerenstva za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata, ukinuta 2002. Izvijesteno je da je zabilježeno 261.415 žrtava rata i poraća, od toga u Hrvatskoj 153.700, u BiH 99.228 te u Sloveniji 8.487.

Od hrvatskoga žrtvoslova, Bogu na hvalu, ne odustaje i ne kani odustati Crkva u Hrvata, što svjedoče neumorni članovi Povjerenstva Hr-

vatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije BiH za hrvatski martirologij. Inače, u ožujku 2013. biskupi HBK i BK BiH donijeli su zajedničku odluku o tomu da svaka župa, na svojem području, treba prikupiti točne i cjelovite podatke o katoličkim žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća, navesti pronađena grobišta i potražiti ona koja su još skrivena. Popis tih žrtava bit će objavljen u hrvatskomu žrtvoslovu. Među njima će zbog postupka mu-

čeništva nastojati izdvojiti one koji su umrli mučeničkom smrću. Predsjednik Povjerenstva HBK i BK BiH za hrvatski martirologij mons. Bogović u travnju je, na 37. međunarodnom simpoziju profesora filozofije i teologije, održanu u Sarajevu, predstavio prijedlog Povjerenstva za održavanje znanstvenoga skupa o temi *Mučenici i mučenički trag(ovi) u hrvatskoj prošlosti*, i to u suorganizaciji s hrvatskim visokim teološkim učilištima.

Tijekom dugih, krvavih stoljeća potlačenosti i života hrvatskoga puka pod tuđinskim, neprijateljskim vladarima i vlastima, hrvatski su nam crkvenjaci, prvaci i oni odabrani među običnim svećenstvom, pronosili i pronijeli svjedočanstvo istine, očuvali nam vjeru i živote, zalag i jamstvo sutrašnjice. Oni pokazuju kako i danas za to imaju snage premda zaista nismo očekivali da ćemo, nakon onih ponosnih 90-ih godina prošloga stoljeća, to od Crkve morati opet tražiti. ✍

STRATIŠTA I GROBIŠTA U OPĆINI LJUBUŠKI

► Piše: Ante Čuvalo – Vice Nižić

Ovo je već treća godina otkako je otpočelo iskopavanje zemnih ostataka naših očeva, majki, djedova, fratara i drugih sugrađana koje su u Ljubuškom komunisti, u svojoj bezbožnoj, antivjerskoj i antihrvatskoj ideološkoj zaslijepjenosti, pobili bez suda i presude krajem Drugoga svjetskog rata te u poraću. Povjerenstvo za istraživanje, obilježavanje i uređivanje grobišta ove općine, koje je utemeljeno krajem 2009., do sada je pronašlo ostatke šezdeset i jedne (možda 62) komunističke žrtve. Među njima su najvjerojatnije dvojica fratara, a DNK analiza dosad je potvrdila da je jedan od njih fra Martin Sopta.

Istražena grobišta

Na grobištu zvanu Tomića njiva pronađeno je 28 ljudskih zemnih ostataka. Arheolog Tihomir Glavaš, pod čijim se vodstvom iskapanja obavljaju, izvještuje da ovo stratište i danas pruža pravu sliku strave i užasa koja se odvijala toga kobnoga dana i trenutaka egzekucije. Arheologija svjedoči da su žrtve kopale jamu u koju su bile ubačene. Ona nam pomaže rekonstruirati i gdje je stajao stražar koji ih je čuvao dok su kopali, pravac iz kojeg su prilazili jami, kao i mjesto s kojega su u njih pucali te kako su naknadno u tu rupu ubačena još dva mrtva tijela, a jedno nije bilo ni potpuno zatrpano.

Na mjestu zvano Bare pronađeno je 18 ili 19 ljudskih kostura. Razlog zašto se ne može (još) sa sigurnošću potvrditi točan broj jest oskvrnjenje grobišta tijekom nekih prijašnjih radova. Preko njega je, naime, kopan drenažni kanal i tom su prigodom oštećene kosti ubijenih pa je još nesigurno je li riječ o jednom ili dvama oštećenim ko-

sturima. Gdje su završile kosti, odnosno komadi kostiju koje su nađene tijekom kopanja kanala, ne zna se. Ostala je šutnja!

Na općinskom zemljištu iza zgrade MUP-a pronađeni su ostatci 12 žrtava. Tu je nekoć bio bunar i vrt u kojem su žandari mogli uzgajati povrće. Ostatci bunara otkopani su i u njemu nije bilo ljudskih kostiju. Na temelju usmene predaje mislilo se da je tu ubijeno više žrtava, ali i nakon temeljita iskopavanja nije pronađeno više od dvanaest ljudskih zemnih ostataka.

U Pregrađu, u vinogradu koji je danas dio okućnice obitelji Boban, otkopana su dva groba iz vremena Drugoga svjetskog rata ili poraća. Grobovi su bili jedan uz drugoga i žrtve pokopane na dubini od 80 cm. Mještani su brinuli o grobovima, palili svijeće i donosili cvijeće, kao što i jest to običaj u hrvatskom narodu, ali se ne zna tko je pokopan u tim grobovima. Ako netko o ovom slučaju ima ikakvu informaciju, neka se javi Povjerenstvu. Ostatci dvojice pokojnih pohranjeni su u limene kutije i čekaju na daljnje analize.

Vrijedno je također napomenuti da se Povjerenstvo pobrinulo i za zemne ostatke poginulog američkog zrakoplovca, narednika Menelausa T. Miaskiewicza, koji je poginuo prigodom pada američkog vojnog zrakoplova 18. svibnja 1944. u Stubici. Njegove su kosti predane Amerikancima i pokopane u njegovu rodnom mjestu Salem u Massachusettsu. Američki dužnosnici bili su zavidljeni saznanjem kako su Stubičani brižno pokopali ovog vojnika i brinuli sve ove godine o njegovu grobu. Stručan rad arheologa Glavaša i Povjerenstva također ih je ugodno iznenadio te su bili na svemu zahvalni.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, VI., 2 (11),
Široki Brijeg, 2013.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD;
Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Živimo u vremenu kada hrvatsko društvo s obiju strana granice još uvijek nema snage uhvatiti se u koštac s nataloženim nerazjašnjenim događajima iz prošlosti. Poglavitno su to oni iz komunističkoga vremena. Neki bi nadodali da su to i oni iz Domovinskoga rata, no ove druge zacijelo ćemo laganije raščistiti ako nam oni prvi budu jasni. Oni su, naime, uvjetovali da se dogodi mnogo toga što se inače ne bi dogodilo. Samo treba imati dovoljno hrabrosti i dovoljno strpljenja te krenuti u tom pravcu. Žao mi je kada ljudi umjesto traženja istine zaglibe u obranu ove ili one ideologije, posredno time i zločina koje je činila. A bilo ih je! I ne ponovili se više.

Područje našega razmatranja, našega glasila, svakako jest hudo komunističko razdoblje u hrvatskoj povijesti. Sve ostalo prepuštamo drugima. Ubijeni hercegovački franjevci, kao i čitav taj povijesni kontekst, zahtijevaju od nas da budemo do kraja pošten i stručni. To ponekada znači poniranje i u istraživanje koje se nekome može učiniti stajanje na ovu ili onu stranu. Ne, to je samo istraživanje i ništa više. Jedina strana na koju imamo pravo stati jest strana mučeništva. Postupak mučeništva to traži od nas i na nama je da krenemo tim putem ili se svega okanim. Bit će, dapače, i onih za koje ne ćemo moći dokumentirati mučeništvo pa ćemo ih morati isključiti iz ovoga postupka, ali i dalje ćemo nastaviti raditi na njihovu slučaju. Nešto slično čini i Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martiro-

logij čiji je Vicepostulatura član u liku vicepostulatora fra Miljenka Stojića. Među mnoštvom ubijenih traži one koji su mučenički završili svoj ovozemaljski život. To znači da su ubijeni iz mržnje prema vjeri i da su to primili kršćanski postojano. Sve ostalo iz njihova života zapravo je nebitno. Bit će popisani i učinit će se sve što je potrebno da ih Crkva jednoga dana prizna mučenicima. Uz njih će naravno biti popisani i svi drugi ubijeni. Povijesni je to kontekst koji je ostavio dubok trag u našem narodu i u Crkvi u Hrvata.

Primijetit ćete da smo ovoga puta štedjeli na opremi teksta. Dogodilo se to zbog obilja građe koju bi trebalo objaviti. Iako je već bila pripremljena, dosta smo je izbacili iz broja koji je pred vama, a ovo što vam nudimo jednostavno nismo mogli dirati. Uostalom, sadržaj je uvijek najbitniji, a ne omot. On je samo prevažan za one koji nam nastoje nešto podvaliti. Čitajte, razmišljajte i zaključujte što nam je svima činiti.

Dokle god sve stvari u svome životu ne stavimo na njihovo mjesto, ne ćemo uspjeti razumjeti što nam se zapravo događa. Bog nas je, pak, stvorio kao svoje suradnike. I to ne samo na vjerskom polju, nego na svim poljima ljudske djelatnosti. Kao kršćani trebamo imati život u punini. Mnogi to očekuju od nas. Bojimo li se ili smo radosni zbog rada na Gospodnjoj njivi? Nisu ovo neke nove, pre-pametne misli. Šapću nam ih naši mučenicima. Pa poslušajmo ih!

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Istraživanja	40
Podsjetnik	23	Pobijeni	44
Povijesne okolnosti	27	Nagradni natječaj	60
Povjerenstva	34	Razgovor	63
Stratišta	39		